

УДК. 911.2:551.4

## ТУРИЗМ У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ: ЗАГРОЗИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ТА СПОСОБИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ю. Зінько, М. Мальська, М. Іваник, С. Благодир

*Львівський національний університет імені Івана Франка,  
вул. П. Дорошенка, 41, 79000, м. Львів, Україна*

Розглянуто питання впливу масових форм туристично-рекреаційних занять на природне середовище Українських Карпат. Проаналізовано екологічні аспекти екотуристичних ініціатив у регіоні. Запропоновано способи мінімізації негативного впливу туристично-рекреаційних занять на довкілля. У контексті вимог Протоколу про сталий туризм Карпатської конвенції розроблено рекомендації для національних парків та сільських місцевостей регіону.

*Ключові слова:* Українські Карпати, туристично-рекреаційні заняття, сталий розвиток, екотуризм, сільський туризм.

Туризм є одним із найдинамічніших елементів господарства в світі. Розвиток різних форм туризму приводить до щораз більшого використання природного середовища, а отже, зниження його якості. Шкідливі зміни в середовищі з'являються найчастіше там, де розвиток туризму відбувається у спосіб гвалтовний, або там, де він не є контрольованим. Туристичний рух та інвестиційні процеси, пов'язані з розбудовою інфраструктури, створюють для природного середовища загрози, схожі до тих, які відбуваються внаслідок розвитку промисловості, урбанізації чи транспорту [14]. За оцінками експертів, роль (частка) туризму у деградації середовища становить 5–7 % [17].

З туристичною діяльністю пов'язані такі види шкідливих впливів: забір землі й води (туристична інфраструктура займає значні поверхні і використовує значні об'єми води), забруднення повітря (автомобільний транспорт), забруднення поверхневих вод (наприклад, стоки від готельних об'єктів), деградація ґрунтів і рослинності внаслідок витоптування й гірськолижних занять і зміни кількості тварин через полювання тварин у місцях антропопресії та їхня загибель для потреб туристичної гастрономії і сувенірного промислу [17].

Рекреаційно-туристична діяльність в Українських Карпатах завдає шкоди природному і культурному середовищу через інтенсивне будівництво туристичної інфраструктури і фрагментацію лісових масивів, активну урбанізацію традиційних відпочинкових центрів. У регіоні актуальними стали проблеми регулювання масових форм туризму, дотримання природоохоронних вимог у разі впровадження екотуристичних ініціатив, а також обґрунтування форм сталого розвитку рекреаційно-туристичної діяльності.

Наша мета – проаналізувати екологічні аспекти функціонування форм рекреаційно-туристичних занять в Українських Карпатах для потреб впровадження сталих форм їхнього розвитку.

Основні завдання пов'язані з такими питаннями:

- 1) виявлення та оцінка екологічних наслідків рекреаційно-туристичних занять у гірських регіонах;
- 2) аналіз впливу на довкілля масових форм туризму в Українських Карпатах та розробка способів його мінімізації;
- 3) екологічна оцінка екотуристичних ініціатив у регіоні та розробка заходів з попередження “екотерористичних” явищ;
- 4) обґрунтування моделей сталого туризму для національних парків та сільських місцевостей Українських Карпат.

Вплив туризму на природне довкілля часто окреслюють як “агресивне”. Експансія масового туризму особливо негативні наслідки мала в гірських районах світу [8, 10, 11, 13, 15]. Особливо сильних змін від туристичного руху зазнали Альпи, Скелясті Гори, Західні Карпати, Гімалаї, Шотландські гори. Гірське середовище з погляду специфіки і різноманітності особливо вразливе до різних форм господарського впливу. Негативні наслідки туристичної діяльності в гірських умовах призводять до порушення рівноваги гірських екосистем, які дуже важко піддаються відновленню. Найбільш характерним процесом, пов’язаним з туристичним впливом у гірських геосистемах є знеліснення (через будівництво гірськолижних трас, доріг та експансію туристичної забудови і зменшення заліснених та сільськогосподарських територій) [11].

Відчутних змін зазнають найцінніші території у гірських регіонах – природоохоронні, зокрема, національні парки. У багатьох гірських національних парках зафіксовано надмірний туристичний рух, який веде до негативних екологічних наслідків, що характерні для масового туризму [14]. Одночасно туризм також негативно впливає на суспільно-культурне середовище. З туризмом пов’язані такі явища, як комерціалізація регіональної культури, втрата автентичності регіональної культури, погіршення якості життя локальних мешканців (зростання злочинності, алкоголізм, проституція). Ці явища значною мірою охопили низку гірських туристичних регіонів.

Стає очевидним, що розвиток туризму та якість природного середовища між собою тісно пов’язані. Тому дуже важливе таке планування туризму, яке б дало змогу узгодити розвиток туризму і збереження природного середовища. У туристичних проектах повинні бути детально опрацьовані соціальні й екологічні наслідки туристичного розвитку певної території [13]. Важливо до участі у плануванні туристичних об’єктів залучати представників місцевої громади. Для охоронних територій (національні і ландшафтні парки) доцільно визначати туристичну ємність для основних екосистем, гірських долин, гірських хребтів.

Останні десятиріччя засвідчують розвиток нових форм туризму, орієнтованих на обмеження негативних наслідків з туризму. У різних країнах з’явилися програми з туризму, орієнтовані на гармонізацію відносин між туризмом і природним середовищем [10]. Серед них такі: зелений туризм, екотуризм, зрівноважений туризм. На практиці ці альтернативні напрями туризму передбачають обмеження нового туристичного будівництва і ширше використання локальної нічліжної бази, передусім житла місцевих мешканців, пропагування екологічних видів транспорту, впровадження проєкологічних технологій для найбільш поширених форм туризму (відпочинковий, піший), а також підвищення екологічної свідомості туристів і місцевих жителів [1, 10]. Проблематика сталого розвитку туризму відображена в базових міжнародних документах: Рамковій Конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (2010) та Протоколі про сталий туризм (2012) [6, 7].

Карпатський регіон України після спаду 80–90-х років XX ст. на початку XXI ст.

знову відчуває зростання туристичної активності, що виявляється в розбудові туристичної інфраструктури та збільшенні інтенсивності туристичного руху. З огляду на задекларовані пріоритети щодо сталого розвитку Карпатського регіону [6, 7] постає необхідність розробки екологічних засад розвитку туристичної галузі. Це потребує з одного боку, оцінки природно-ресурсного потенціалу для потреб туристичного господарювання та визначення стійкості природних компонентів до туристичних навантажень, з іншого, – обґрунтування системи заходів щодо модернізації основних форм туристичних занять у регіоні згідно з природоохоронними вимогами й інтересами місцевого населення та самих туристів. Важливою є також розробка нових вдосконалення наявних туристичних продуктів, зорієнтованих на ефективне використання природничого, етнографічно-культурного, людського та інфраструктурного потенціалу регіону. Зокрема, Українські Карпати сприятливі для розвитку таких модельних форм сталого туризму і пов'язаних з ними продуктів, як екотуризм та сільський туризм [16, 19].

Основні впливи туристичної діяльності на природне середовище в Українських Карпатах пов'язані з:

- 1) туристичною інфраструктурою (транспортна, нічліжна, відпочинкова, гірськолижна) через створення антропогенно модифікованих гірських комплексів;
- 2) забрудненням навколишнього середовища: поверхневих вод стоками з туристичних об'єктів, погіршення стану повітря в туристичних центрах через надмірне використання індивідуального автотранспорту;
- 3) рекреаційною дигресією ґрунтово-рослинного покриву і рельєфу на гірськолижних спусках та пішохідних трасах.

До основних негативних наслідків, зумовлених туристичною діяльністю, для середовища Українських Карпат належать:

- 1) швидка розбудова нових великих туристичних комплексів, що відбувається в дуже інтенсивний спосіб зі значним впливом на природне середовище (гірськолижні комплекси “Буковель” на Івано-Франківщині, Мігієве на Буковині та Волоснянка і Плай на Львівщині). Тут виконують значні обсяги земляних робіт, проводять інженерно-технічні заходи та знеліснення території;
- 2) збіднення традиційного ландшафту гірських сільських територій унаслідок урбаністичної туристичної забудови. У разі багатоповерхові готельні комплекси і бази відпочинку порушують малоповерховий стиль забудови сільських місцевостей та знижують естетичні властивості територій. Такі тенденції властиві провідним туристичним центрам (Яремча, Славське, Косів) та багатьом закарпатським курортним селищам;
- 3) інтенсивна туристична антропопресія рослинності й ґрунтів у зеленій зоні туристичних центрів (Яремча, Ворохта, Славське, Рахів) та поблизу визначних туристичних місць (гірські вершини Говерла, Петрос; водоспади – Пробій, Кам'янка, Манявський; природно-культурні комплекси Манявський скит, Урицькі скелі, Скелі Довбуша у Бубнищі). Вона виявляється передусім на туристичних стежках, магістральних шляхах та відпочинкових майданчиках.

Сучасний етап розвитку туризму в регіоні супроводжується значною активністю в розбудові об'єктів малоформатної нічліжної бази – агроосель, котеджів, мініпансіонатів. Ця туристична забудова концентрується довкола населених пунктів і локалізується поблизу атракційних природних об'єктів – лісових масивів, долин гірських потоків. Експансія цієї забудови веде до витіснення та зменшення площі сільськогосподарських угідь та зубожіння традиційного ландшафту.

Відповідно, на природоохоронних територіях Українських Карпат останніми рока-

ми також виявляються негативні тенденції впливу рекреаційно-туристичної діяльності на природне середовище. Серед них: надмірне туристичне навантаження на ознакованих туристичних стежках (Карпатський національний парк, Карпатський біосферний заповідник), значне навантаження та засміченість найбільш відвідуваних місць у національних парках: “Карпатський” – Говерла, Скелі Довбуша; “Синевір” – поблизу озера Синевір; “Сколівські Бескиди” – водоспад Кам’янка, Урицькі Скелі; навколо Вишніцького національного природного парку – об’єкти Кам’яного кільця, у межах Поляницького регіонального ландшафтного парку – комплекс Скель Довбуша.

Часто екотуристичні ініціативи в Українських Карпатах перетворюються у різновид масового туризму [3, 5]. Зокрема, екоосвітні стежки (тематичні) в національних природних і регіональних ландшафтних парках часто не виконують своїх функцій, туристичні потоки тут не регульовані, деградований стан поверхні стежок створює поганий імідж для карпатського екотуризму. Доступ до визначних об’єктів призвів до надміру гастрономічних і нічліжних об’єктів (Скелі Довбуша у Поляницькому РЛП та водоспад Кам’янка в НПП “Сколівські Бескиди”). Бажання привабити туристів змушує “відкрити брану” на цінних природних територіях для екологічно шкідливих видів туризму – автомобільного, у тім числі джипінг, гірськолижних занять. До потенційно небезпечних для природного середовища об’єктів і заходів у парках належать: комплекс фрістайлу в підніжжі Говерли як об’єкт масового туризму в Карпатському національному парку, гірськолижні комплекси в Ужанському національному природному парку, проведення ралі на позашляховиках ґрунтовими дорогами у Вишніцькому національному природному парку.

Для Карпатського регіону актуальною є оцінка впливу рекреаційних навантажень на природні комплекси. У ході рекреаційних навантажень зазнають змін різні компоненти природних комплексів. За показниками стану цих компонентів ідентифікують стадії рекреаційної трансформації (дигресії) природного середовища. Найчастіше для оцінки ступеня дигресії природних комплексів Карпат у разі рекреаційних навантажень використовують ознаки, пов’язані зі змінами рослинного і ґрунтового покриву. Цей ряд можна навести в такій послідовності: рослинність (у тому числі лісова) – ґрунти – рельєф – геологічний субстрат. З огляду на це різні за значимістю рекреаційні навантаження найліпше відображені станом модифікації одного з компонентів цього ряду: на ранніх стадіях рекреаційної дигресії природного середовища його стан фіксують у ґрунтово-рослинному покриві, на завершальних – у складових геолого-геоморфологічного середовища [2].

Рекреаційна дигресія природного середовища в Карпатському регіоні найпомітніша на пішохідних туристичних стежках і територіях гірськолижних спусків. Морфологічні ефекти трансформації рельєфу в разі пішохідно-гірськолижних навантажень фіксують на схилових поверхнях гірського розчленованого рельєфу. Досвід вивчення рекреаційної дигресії схилових ділянок у Чорногорі, Горганах та Бескидах дав змогу виділити певну стадійність у трансформації рельєфу під дією туристичного навантаження [12].

Загалом у разі гірськолижного і пішохідного навантаження можна виділити чотири стадії трансформації рельєфу на схилах. За обох видів рекреаційного навантаження можна ідентифікувати такі стадії трансформації рельєфу [2, 12]: початкову з локально розвинутим мікрорельєфом механічної деформації; ембріональну – з первинними мікроформами пішохідного чи гірськолижного перетворення поверхні (мікроулоговини, колії); зрілу – з характерними мікроформами пішохідного чи гірськолижного туризму, що змодельовані схиловими процесами, структурою деревостану і геологічного суб-

страту; завершальну – з вираженими формами деградації схилових стежок і гірськолижних трас.

Згідно з Протоколом про сталий туризм до Рамкової Конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, сторони (країни Карпатського регіону) співпрацюють за такими пріоритетними напрямками [6, 7]:

- промоція Карпатського регіону як центру сталого туризму;
- забезпечення спільних високоякісних стандартів розвитку сталого туризму в Карпатах;
- управління туристичними потоками та туристичними центрами в Карпатах з метою позитивного впливу на довкілля та сприяння місцевому сталому економічному розвитку менш розвинених територій;
- управління впливом розвитку туризму на біологічне та ландшафтне різноманіття Карпат;
- управління впливом розвитку туризму на довкілля;
- управління впливом розвитку туризму на соціально-економічний та культурний розвиток Карпат;
- моніторинг впливу політики та стратегій на сталий розвиток туризму в Карпатах.

До основних досягнень щодо впровадження сталого туризму в Українських Карпатах належать:

- використання природоохоронних територій (біосферні заповідники, національні і ландшафтні парки) для розвитку пізнавального і кваліфікованого туризму;
- добра збереженість культурної й етнографічної спадщини місцевих жителів, що сприятлива для розвитку різноманітних форм сталого туризму;
- відродження сільського туризму і перетворення його в один з маркових продуктів української частини Карпатського регіону;
- інституційне забезпечення впровадження елементів сталого туризму через регіональні туристичні асоціації, природоохоронні установи, місцеві органи самоврядування та робочі групи з розвитку окремих форм туризму;
- нагромаджений досвід впровадження державними і громадськими організаціями проєктів зі сталого туризму на регіональному і локальному рівні.

Задля мінімізації екологічних наслідків масового туризму (гірськолижного, відпочинкового, активного та ін.) в Українських Карпатах необхідно:

- звернути увагу на вжиття низки проєкологічних заходів стосовно туристичної інфраструктури регіону: очищення стічних вод закладів розміщення (туристичні комплекси, бази відпочинку, місця концентрації індивідуальних засобів розміщення), упорядкування і забезпечення стійкості піших шляхів, протиерозійне облаштування гірськолижних трас та під'їзних гірських доріг;
- детально опрацювати екологічну компоненту в інвестиційних проєктах розбудови великих і середніх туристичних комплексів, забезпечити моніторинг стану довкілля під час будівництва, експлуатації та функціонування комплексів.

З іншого боку, щоб призупинити модифікацію українсько-карпатського екотуризму в екотероризм, треба [6, 7]:

- зламати стереотип спрощеного уявлення про екотуризм, що заснований на низці ініціатив у галузі екоосвіти чи активного туризму. Для регіону потрібно розробити концепцію і програму розвитку екотуризму з використанням досвіду “більш екотуристично облаштованих регіонів” – Піренеїв, Альп, Балкан та сусідніх карпатських держав;

– забезпечити ринкове оформлення екотуризму, яке в Українських Карпатах наразі перебуває в стані громадсько-державних ініціатив. Лише створення кількох маркових екотуристичних продуктів дасть змогу призупинити сучасну тенденцію не вельми вдалих екотуристичних ініціатив, що часто шкодять природному середовищу. Тут необхідна співпраця науковців, практиків туризму та місцевих громад.

Для всіх карпатських областей важливим є подальший розвиток туристичної інфраструктури та поліпшення якості послуг. Своєрідною моделлю становлення форм сталого туризму для Українських Карпат можуть стати такі його форми, як туристичні заняття в національних парках (відвідування екоосвітніх стежок, кваліфікований туризм – піший, велосипедний, водний) та сільський зелений туризм.

Аналіз засвідчує, що за показниками ступеня розвитку інфраструктури та інтенсивності туристичного руху національні парки Українських Карпат можна поділити на два типи – інтенсивного (“Карпатський”, “Гуцульщина”, “Синевір”) і екстенсивного (“Сколівські Бескиди”, “Вижницький”, “Зачарований Край”, “Верховинський”) туристичного освоєння. Кожен з рекреаційних типів національних парків потребує розробки певних стратегій сталого розвитку туризму із конкретизацією планів дій для кожного з парків [18].

Ідея зрівноваженого розвитку туризму, яка реалізується в сусідніх європейських країнах, знаходить вияв у сучасному менеджменті національних парків Карпатського регіону. З огляду на існування двох типів національних парків необхідна розробка двох різних технологій впровадження елементів сталого туризму. Для парків першого типу – з вираженою рекреаційно-туристичною функцією – у моделі сталого розвитку туризму потрібно передбачити такі заходи:

1. природоохоронні, а також підвищення рівня комфорту відпочинкових і оздоровчих закладів;
2. модернізацію місць масового відпочинку і туристичної інфраструктури, розосередження туристичних потоків та зменшення навантаження на природні комплекси;
3. ширше впровадження екологічних форм туризму (пізнавальний, кваліфікований) та агротуризму.

Для парків другого типу з екстенсивним розвитком туризму існує можливість адаптації до моделей сталого розвитку, використовуваних у національних парках європейських країн. Ці моделі повинні бути спрямовані з одного боку – на збільшення потоку туристів до цих парків, а з іншого – на розбудову інфраструктури для екологічно орієнтованих форм туризму. Серед першочергових заходів тут треба передбачити створення візит-центрів і екоосвітніх центрів, розробку й облаштування маршрутів, підготовку і забезпечення трас для кваліфікованого туризму, створення тематичних і екоосвітніх стежок, підготовку турпродуктів, орієнтованих на ознайомлення з місцевими природними і культурними цінностями, а також розбудову нічліжно-гастрономічної мережі в охоронній зоні парку.

У національних парках Карпатського регіону існують передумови для розвитку широкого спектра форм екотуризму [5]. Базовою формою екотуризму повинен стати пізнавальний природничий, що має опиратися на розвинену мережу дидактичних і тематичних стежок. Гірські карпатські парки мають найліпші можливості для розвитку пішохідного туризму, скелелазіння, спелеотуризму. Водний туризм має шанси для подальшого розвитку у Вижницькому та Карпатському національних парках. Етнографічний туризм може стати з часом візиткою національних парків “Гуцульщина”, “Ско-

лівські Бескиди” та “Ужанський”.

Для сільських туристичних місцевостей Українських Карпат доцільно запровадити нові для регіону туристичні заняття, такі як спеціальне агроготелярство, зоокутки в агрогосподарствах, польові ігри нової генерації, гіпотерапія, різні типи агророзваг, а також перебування в історичних селах, участь у місцевих фестивалях, навчання народних ремесел [4]. Оскільки цей регіон має надзвичайно багату історико-культурну спадщину [9], то значно популярними тут можуть бути пропозиції етнографічного характеру. До основних рекомендованих продуктів з сільського туризму в Українських Карпатах, що можуть створити значний попит серед туристів, належать: культурні тури по майстернях народних умільців, етнокультурні тури з відвідування цікавих атракцій, організація фестин, пов'язаних з сільськогосподарськими традиціями. Розширення спектра етнографічних послуг у сільському туризмі повинно бути зосереджене на відродженні сільських вечорниць та забав, створенні спеціальних анімаційних програм, розробці тематичних маршрутів з використанням багатой культурної спадщини. Значну роль у рекламі етнографічних продуктів і послуг у сільських місцевостях повинні відіграти регіональні (Львів, Ужгород) та національні (Київ, Одеса) туристичні ярмарки.

В Українських Карпатах існують природничі, соціально-культурні та економічні передумови щодо впровадження політики сталого розвитку в туристичну галузь цього регіону. Основними складовими цієї політики мають стати:

- зменшення негативного впливу функціонування туристичної інфраструктури та домінантних видів туристичних занять (гірськолижного, відпочинкового, кваліфікованого, пішого);

- як свідчать програмні та проектні розробки, для адміністративних областей Карпатського регіону існують можливості ефективнішого використання природних та історико-культурних ресурсів і вдосконалення інфраструктури з метою забезпечення елементів сталого розвитку як традиційних туристичних занять (оздоровчо-відпочинковий, гірськолижний, піший) та ширшого впровадження нових туристичних продуктів з екологічного, етнографічного та сільського туризму;

- як пріоритети в політиці сталого туризму в Українських Карпатах потрібно визнати прискорений розвиток екологічного туризму з широким використанням потенціалу національних парків і біосферних заповідників та сільський туризм, що опирається на багату етнокультурну спадщину.

Отже, вироблення ефективної регіональної політики щодо впровадження елементів сталого розвитку туризму відповідає пріоритетам Рамкової Конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Збереження і сталий розвиток Карпат : посібник для органів державної влади, місцевого самоврядування та організацій, що сприяють розвитку сільської місцевості. – К., 2010. – 72 с.
2. Зінько Ю. В. Рекреаційна оцінка рельєфу та його трансформації в Українських Карпатах / Ю. В. Зінько, І. С. Гнатяк // Сучасні проблеми і тенденції розвитку географічної науки : Матеріали міжнар. конф. – Львів, 2003. – С. 241–243.
3. Зінько Ю. В. Українські Карпати: екотуризм чи екотероризм? / П. А. Горішевський, Ю. В. Зінько // Наукові вісті Галицької Академії. – 2009. – Спец. вип. – С. 3–5.
4. Зінько Ю. В. Інноваційні форми занять в сільському туризмі та агротуризмі /

- Ю. В. Зінько, М. Й. Рутинський, П. А. Горішевський // Наук. вісн. нац. у-ту біоресурсів і природокористування України. Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес / [Редкол.: Д. О. Мельничук (відп. ред.) та ін.] – К. : ВЦ НУБіП України, 2011. – Вип. 163, ч. 1. – С. 30–38.
5. *Зінько Ю.* Екологічні аспекти рекреаційно-туристичної діяльності в Українських Карпатах / Ю. Зінько / Екологічна ситуація в Карпатах: на початку XXI століття : сучасний стан і шляхи вирішення проблем : Матеріали міжнар. конф. – Львів, 2013. – С. 56–64.
6. Протокол про сталий туризм / Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат [Офіційний переклад]: [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/998\\_366](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/998_366)
7. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат. – 2004. – № 4–5. – С. 7–10.
8. Стан Карпат. Ініціативи Карпатського регіону. – Рахів, 2001. – 67 с.
9. *Стойко С.* Роль природно-заповідного фонду Карпат у збереженні етнокультурної спадщини гуцулів, бойків, лемків / С. Стойко, Д. Крук // Зелені Карпати. – 2004. – № 1–2. – С. 27–29.
10. *Turystyka zrownowazona* : [Monografia] / [pod red. A. Kowalczyk]. – Warszawa : Wydwo Naukowe PWN, 2010. – 324 s.+il.
11. *Kurek W.* Turystyka na obszarach górskich Europy / W. Kurek. – Krakow : Instytut Geografii i Gospodarki Przejrzenej Uniwersytetu Jagiellonskiego, 2004. – 214 s.
12. *Layczak A.* Present morphological development of the slopes intensively exploited by skiers : case study of the northern Pilsko slope Polish western Carpathians / A. Layczak. – Wrocław, 1996. – 32 s.
13. *Lowing them to death? Sustainable tourism in Europe's Nature and National Parks.* – FNNPE, 1993. – 28 p.
14. *Mika M.* Turystyka a przemiany środowiska przyrodniczego Beskidu Śląskiego / M. Mika. – Kraków : Instytut Geografii i Gospodarki Przejrzenej Uniwersytetu Jagiellonskiego, 2002. – 228 s.
15. *Mountain and People.* – Berne, Switzerland, 2001. – 65 p.
16. *Potencjal turystyczny Ukrainy Zachodniej.* – Warszawa : Instytut Turystyki, 2005. – 263 s.
17. *Zaręba D.* Ekoturystyka / D. Zaręba. – Warszawa, 2000. – 214 s.
18. *Zinko J.* Turystyka w parkach narodowych Ukrainy Zachodniej / J. Zinko // Uwarunkowania rozwoju turystyki zagranicznej w Europie Srodkowej I Wschodniej. – T. 8. – Wrocław, 2003. – T. 8. – S. 140–149.
19. *Zinko Y.* Implementation of elements of sustainable tourism in the Ukrainian Carpathians / Y. Zin'ko, M. Malska, M. Malskiy, N. Antoniuk // Conditions of the foreign tourism development in Central and Eastern Europe. – Vol. 10: Tourism in geographical environment. – Wrocław, 2008. – P. 231–247.

*Стаття: надійшла до редакції 18.04.2013  
доопрацьована 16.06.2013  
прийнята до друку 12.07.2013*



**TOURISM IN THE CARPATHIAN REGION:  
THREAT TO THE ENVIRONMENT AND WAYS OF SUSTAINABLE  
DEVELOPMENT**

**Y. Zinko , M. Malska, M. Ivanyk, S. Blagodyr**

*Ivan Franko National University of Lviv,  
P. Doroshenka Str., 41, Lviv, 79000, Ukraine*

This paper contains of the question of the impact of mass forms of tourism and recreational classes on the environment Ukrainian Carpathians. Analysis of the environmental aspects of ecotourism initiatives in the region. The ways of minimizing the negative impact of tourism and recreational classes on the environment. In the context of the Protocol on Sustainable Tourism Carpathian Convention, the recommendations for national parks and rural areas of the region.

*Key words:* Ukrainian Carpathians, tourism and leisure studies, sustainable development, ecotourism, rural tourism.

**ТУРИЗМ В КАРПАТСКОМ РЕГИОНЕ:  
УГРОЗЫ ДЛЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ И ПУТИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ**

**Ю. Зинько, М. Мальская , М. Иванык, С. Благодыр**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,  
ул. П. Дорошенко, 41, г. Львов, 79000, Украина*

Рассмотрено вопросы влияния массовых форм туристско-рекреационных занятий на окружающую среду Украинских Карпат. Проанализировано экологические аспекты экотуристических инициатив в регионе. Предложено пути минимизации негативного влияния туристско-рекреационных занятий на окружающую среду. В контексте требований Протокола об устойчивом туризме Карпатской конвенции разработано рекомендации для национальных парков и сельских местностей региона.

*Ключевые слова:* Украинские Карпаты, туристско-рекреационные занятия, устойчивое развитие, экотуризм, сельский туризм.